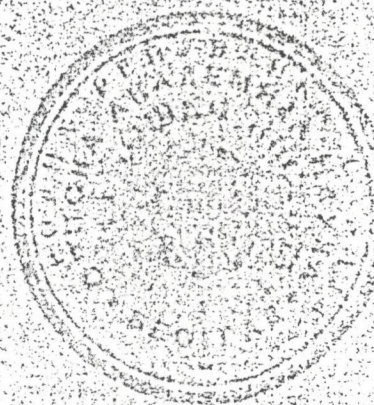

7/94

МОРАВСКИ
АРХЕОЛОШКИ
ГЛАСНИК

Издаје сваког месеца

1936

МАРТ

БРОЈ 3

ПРЕТПЛАТА:

за 3 месеца 15, полугодишње 25, годишње 30 динара

Власник и одговорни уредник

АДАМ ОРШИЋ СЛАВЕТИЋ

Уређиваштво:

НИШ, ЈЕРОНИМОВА 22

СТАРИ НАТПИСИ

Међу најзнатије споменике из грчко-римске прошлости спадају натписи. Они нам дају драгоцене податке о тим старим временима. Многе појединости о историји, географији, вери, војсци и т. д. сазнајемо само из натписа.

Ови споменици често су украшени сликама у рељефу. И те слике су од важности. Оне претстављају богове, људе, сцене из живота, и друго. Захваљујући њима ми знамо небројено ствари које иначе не би знали.

Наш народ не познаје, обично, вредност грчких и римских натписа. Врло често сељаци те споменике разбијају у комаде и употребљавају их као материјал за зидање. Ти су споменици онда за науку сасвим изгубљени.

По неки пут натписи имају бољу судбину. Они дођу под кош и амбар, или у степенице или се вуку по дворишту док не пропадну на овај или онај начин. Деси се и то да мештани оставе такве споменике на ледини, у шуми, у потоку, или где било.

Образовани људи који живе у народу требало би да обрате нарочиту пажњу на то да се ови важни историјски извори не упропашћују. Свештеници, учитељи, полицијски органи, порезници, председници општина и општинске деловође могли би ту много да помогну. Сви они могли би саветовати народу да такве споменике чува.

Образовани људи имали би још једну дужност. Кад би сазнали за какав натпис, они би требали да о њему извеште стручне људе. Најбоље би било да се обрате ком музеју. Међутим, они би добро урадили кад би отишли и корак даље. Сваки образован човек у стању је да препише такав један натпис. Препис више пута неће бити веран, али је искључено да он неће бити врло користан стручњаку.

У Моравској бановини досад је нађен велики број грчких и римских натписа. Нађено их је у Нишу и околини, у Пироту и околини, у Белој Паланци, у Равни код Књажевца, на више места близу Зајечара, на дунавској обали код Прахова и т. д. За многе такве споменике вероватно наука још није сазнала, јер леже на неком забаченом месту или код неског домаћина који није нашао за вредно да то каже свом

попи или учитељу. Несумњиво је да земља крије у Моравској бановини још много таквог блага и да ће ашов и плуг још многи исписани споменик ископати.

Ми чинимо апел на читаоце „Моравског Археолошког Гласника“ и молимо их за сарадњу у истраживању грчких и римских (а и доцнијих) натписа. Археолог без помоћи образованих људи који су стално у додиру с народом није у стању да прикупи цео материјал. Њему је неопходно потребна сарадња њихова и кад он има успеха, једним врло великим делом то је заслуга тих његових драгоцених сарадника.

Н. Вулић.

Упуте за узимање отиска на хартији од натписа на камену

Табак упијаће хартије треба наквасити и положити на натпис.

Узети меку четку и њоме лако ударати (туцкати) по хартији, док се она не прилепи у све удубине натписа и камена. Онда пустити да се сасвим посуши.

Кад је хартија сасвим сува опрезно скинути и замотати најбоље око свежња старих новина. Не треба је нипошто преломити!

У извештају назначити назив места где се камен налази, материјал (мермер, кречњак, пешчар) и тачне мере камена.

Чишћење старог новца

На место сваке честитке на срећној мисли и великоме пожртвовању око издавања „Моравског Археолошког Гласника“ ево неколико мисли о чишћењу старог новца и уопште металних објеката, што колекционаре највише занима. Ово чиним и ради тога што је у Моравској бановини обиље налазишта старина, а у самој Нишу има леп број честитих колекционара.

— : —

Разне киселине било из ваздуха било из земље проузрокују промену на површини металних предмета. На злато се у земљи прихвати бакарно црвенкаста кора, на сребро зеленкаст слој, рђа, кречна кора или сребрна рожина Ag_2Cl . На бакар се хвата рђа, разни слојеви ковина, те се неки пута велики број самих новца тим дејством слепи међусобно тако, да их је тешко и механички раставити а да

тима не повредимо поједине примерке. Најчешће није новац чисто бакаран, него има у њему извесан проценат цинка, ту смесу зовемо месинг, или је у бакру цина, онда смесу зовемо бронза. Ови додаци бакру много утичу на то, какова ће промена наступити дејством киселина из земље. Ако је новац бачен као обол божанству у неко лековито врело, као што има случајева и у самој Нишкој бањи, онда не наступе промене у новцу, него састојине у води изједу површину старог новца, те је сав ружичаст и не изгледа лепо. Ако бакаран предмет или новац (чист или са цинком или са цинком) падне у срећан терен вулканскога порекла, онда се догоди промена површине тако да добије црвенкаст, зелен или модрушкаст леп сјај што зовемо патином. Бакарни месингани или бронзани објекти пресвучени племенитом патином највећи су понос колекционара. Посве обичан стари новац пресвучен лепом патином на пијаци је скупљи од најређега новца који је било чишћењем било земаљским киселинама изједен. Зато је код чишћења потребита нарочита пажња. Поред ове племените има и т.зв. дивља патина. Ако је у смеси новца било олова, то је промена лежањем у земљи таква, да се делићи олова претварају у зелени ситан прах који се круни и опада. То је исто што и рак на човечјему телу. Таковоме новцу или статуи прети неминуовна пропаст. Од чишћења зависи хоћемо ли ми тај процес распадања убрзати или знатно успорити. Најједноставнији начин спасавања је тај да ранцу или рану на таквоме новцу истружемо до здраве коvine, у насталу рупицу налијемо мастила и пустимо да се осуши. Неколико година треба док се поново осети разорно дејство распадања метала. Новац или објекат заражен дивљом патином најбоље је остранили од осталих металних објеката, јер овакав примерак зарази и иначе здраве комаде!

Златне објекте чистимо само сапуницом и меком крпом пазећи да не скинемо тима и оне црвенкасте мрље, које су најбољи знак, да је објекат антика, а не модеран фалзификат. Четку не употребљавај код златних објеката, јер она испара и тима упропасти површину новца, што у збирци а и код продаје много значи.

Новије сребро чистимо сапуницом или алкохолом да скинемо мрље које се у оптицају нафаташе на површину новца. Рђу са сребрнога новца скидамо салмијаком или веома разблаженом сумпорном киселином. На чашу воде до пет капи сумпорне киселине, па и ту је потребит опрез да киселина не нагризе површину новца. Опрез од отровања: ако имамо рану на руци, несмемо чистити.

Ако је рђа на новцу јака онда морамо новац купати у растопини *patrium hydro oxydatum*. Поједине комаде можемо умотати у цинк-станиол (у који је била чоколада умотана)

и метнути га у зделу са водом у коју смо ставили зарђали ексер. Галванском струјом која се ту развије омекша наслага на новцу те ју можемо скинути, механички дрвцетом или коском. Код оваквих купања не треба новац предуго оставити у купки јер постане крхак, те ће пући приликом даљег рада.

Ако је један део новца већ чист, а други под рђом, то чисти део премажемо шелаком да га киселина даље не нагриза док у исто време растапа слој који желимо одстранити. Иза чишћења увек треба новац прати мењајући воду, да се неби киселина задржала на новцу и наставила са изједањем површине. Влажни новац се најбоље суши у струготини коју смо загрејали. Струготина — пиљевина покупи сву воду, која би иначе, сасушивши се, оставила макар и мали слој креча на новцу.

Бакар (месинг, бронзу) несмемо купати у салмијаку!

Најлакше се непожељни слој скида купањем у виновоме сирћету. Ако новац оставимо дуље у сирћету изјешће му сирће површину и тиме га упропастити. Слој земље најбоље је одстранити четком или коском. Можемо покушати и откухавањем у соди али не љутој. Ако је дебео слој на новцу можемо новац над свећом загрејати и нагло бацити у воду; тада се сва наслага ољушти са новца те ју можемо дрвцетом или коском одстранити.

Наслагу креча скида са новца само солна киселина. Ту је потребит највећи опрез. Солна киселина је најљући непријатељ сваке ковине и мермера те мали неопрез упропасти објекат. Солна киселина мора бити разблажена и само у капљицама сипати ју на новац. Поред нас мора бити здела са водом, да можемо сваки час прекинути разорно дејство киселина, бацањем новца у воду.

Ако треба већу количину бакарнога новца чистити онда поступамо по искуству Крефтинга. Наслажемо у зделу слој цинка, слој новца, опет слој цинка и слој новца колико пута хоћемо. То прелијемо 5% растопином *sodium hydroxydatum*. Ту се развије галванска струја која омекша рђу и сву нечистоћу. Да би процес боље дејствовао, треба плочицу цинка избости ексером и новац положити на ерендасту страну плочице и одозго на новац опет ставити ерендасту страну тако да новац лежи међу зупцима, како би растопина могла дејствовати на све стране новца. Ако нам је дуго куцати цинкове плочице онда је лакше изрезати их у танке шипчице па под новац подастрети ред таквих шипчица и на новац опет ставити други такав ред па све притиснути каменом. Купање иде споро те може трајати и 36 часова док се наслаге не дадну скидати. Повремено вршимо покусе извадивши поједине комаде да видимо, да није дејство растопине прејако. Ако предуго оставимо новац у таковој купки, то

добије новац боју новоливеденога бакра, те изгуби на вредности. Иза купке перемо новац дуље времена у текућој води или неколико пута ју мењајући, да се сваки траг киселине отстрани и затим чистимо новац четком или коском.

Ако смо новац упропастили купком, можемо га донекле спасити на тај начин да га умочимо у растопљен парафин и меком крпом истаремо. Тиме се ублажи непријатна црвена боја бакра а новац добије леп сјај.

Вежба је и ту најбољи учитељ.

Поред патине коју су векови израђивали на новцу или металноме објекту има и вештачких патина којима се служе наши вајари да даду статуи старински изглед. Вештачком патином се служе и фалсификатори, али та одмах попусти у салмијаку. Те покусе нека чине само искусни нумизматичари. Лакове и печатни восак скида алкохол.

Како и увек у животу, тако и овде треба у појединим случајевима питати искуснијега колегу.

Д-р Јозо Пешровић.

ДРУГИ ВЕЛИКИ НАЛАЗ РИМСКОГ НОВЦА НА ВИНИКУ КОД НИША

На дан 4 марта ове године пронашао је Владимир Ђорђевић, риљајући земљиште за виноград, заједно са Драгутином Стевановићем, оба из Каменице, на неких 40 м. удаљено од места, где је у јануару ове године нађено римско благо, један ћуп са око 23 килограма римских денара.

Ћуп је био висок 40 см. а његов горњи руб био је 70 см. испод површине земље. Код вађења он се је распао. Новац је од сребра и из истог доба и истих владара као онај нађен у јануару, тако да се може сматрати, да су оба ћупа део исте оставе. Парице су покривене танким слојем зелене рђе и изврсно очуване.

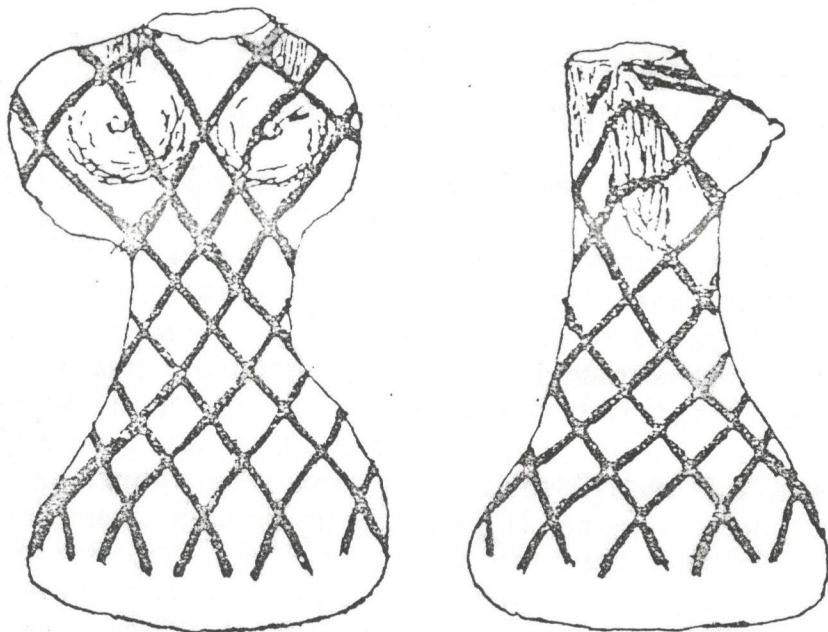
Налазачи су о тој остави одмах известили Среско начелство, које је налаз запечатило и упутило Просветном одељењу. Банска управа упутиће налаз комисији за процену, коју ће одредити Министарство просвете, како би се налазачима одредила награда у две трећине процењене вредности, која им по закону припада.

Налаз тако велике количине сребрној новца на једноме месту је велика редкост и има врло високи научни значај. Несумњиво је, да се још многа таква блага крију у земљи. Кад ће налазачи овог блага добити од Државе одговарајућу награду, даће то потстрека и другим земљорадницима, да своје њиве дубље прекопају и евентуалне налазе пријаве надлежним властима.

Венера од Старчева

1934 године, по повратку са археолошке експедиције београдског Народног музеја под водством г. Др. Миодрага Грбића на Хумској Чуки код Ниша, у којој сам и ја учествовао, свратио сам у Старчево код Панчева, да бих посетио велико преисторијско налазиште „Град“, значајно због своје малане керамике, на коме је 1932 год. откопавала велика америчка археолошка експедиција чији сам члан у своје време био.

Старчевачки циглари наставили су свој деструктивни рад одрањајући мочне слојеве културне врсте преисторијског насеља на Граду. Неки од циглара скупљали су рукотворине прастановника и продавали их у бесцење љубитељима старина. Један од ових циглара показао ми је малу земљану статуету која претставља неко женско божанство. Допала ми се те сам је откупио.

L.N.
1836.

Статуета је рађена од глине и одлично печена али јако оштећена; глава јој је одваљена и предњи део базе фали. Та статуета спада у познату већ врсту преисторијских идола који се доста често налазе код нас и на страни али она ипак са својим декором маланим у две боје претставља један уметнички објекат који је уникум и има велику како уметничку тако и научну вредност. Значај би јој био много већи, да је нађена приликом једног научно вршеног ископавања заједно са другом карактеристичком керамиком.

Висина јој је (без главе) 6.2 см., ваљаста је са масивном базом (види слика у природној величини). Руке су јој престављене са две полукругле израслине. Грудн су јој у пропорцији са осталим деловима тела јако изражене, као да јој је творац хтео тим облицима дати извесну драж, што је и постигао. Коса је престављена урезаним цртама и пада јој на плећа и у два увојка преко рамена до изнад груди. Одевена је у белу хаљину, која је косим сиво-црвеним пругама раздељена у неправилне квадрате. (Набори?)

О времену постанка те статуе не може бити сумње јер ју је са оваквим декором могао израдити само уметник савременик културног степена малане керамике. Тај степен означава се по Чаилду као Подунавска култура Ia.

Лука Надлачки
Српски Крстур

Verfasser erwarb von Erdareitern in Starčevo bei Pančevo ein kleines bemaltes Tonidol, das angeblich an der Stelle gefunden wurde, wo Professor Fewkes, Harvard, 1932 Teile einer neolithischen Ansiedlung ausgrub. (Veröffentlicht in: Bulletin of the American school for praehistoric research 1933). Das Idol, dem der Kopf fehlt, zeigt am Rücken und auf den Schultern eingeritzte Haare. Die Brüste sind stark ausgeprägt. Die Arme sind nur angedeutet. Der ganze Körper ist mit weißer Farbe bemalt und mit einem rotbraunen Gittermuster überdeckt. In Technik und Bemalung entspricht das Idol den früher hier gemachten Funden und ist nach Childe in die Periode *Danudian I a* zu datieren. Bisher waren aus Starčevo keine Idole bekannt.

Luka Nadlački, Srpski Krstur

П р и л о з и

за археолошку топографију Моравске бановине,
ОПШТИНА ЈЕЛАШНИЧКА, СРЕЗА НИШКОГ

Општина јелашничка лежи на источном рубу Нишког поља и досеже доста дубоко у околна брда. Њезин северозападни део на обема обалама Нишаве је раван и плодан. На десној страни дижу се повисоки брежуљци који преко пута села Просека стижу до реке. Изнад Просека диже се стрмо Кусача Плашина, која на јужној страни пада ка Куновинској клисури. Јужно од ове диже се брежуљкасти плато, на чијој југозападној страни лежи уска и дубоко засечена долина Студене Реке. На јужној граници општине та се до-

лина сужава у Јелашничку Клисуре, која је са својим окомитим стенама вековима била непроходна, док за време краља Милана није просечен данашњи друм, близу кога је романтична Краљева Чесма на излазу из клисуре. Југозападно од долине Студене Реке дижу се стрми, шумовити обронци Црног Камена (841 м.) који према северозападу пада ка Нишком пољу.

Три природна пута воде кроз ту општину и спајају се у Нишком Пољу. Један иде долином Нишаве, други покрај Куновичког потока а трећи повисоко на западној страни јелашничке долине. Пут крај Нишаве води кроз Сићевачку Клисуре која је у прошлости била готово непроходна и не може имати археолошког значаја. Већи је већ значај оног пута на западној страни јелашничке долине, што доказују разни остаци римских и византијских зграда и тврђава крај горњег тока Студене реке, један камен са римским натписом у Чукленику и римски гробови код Банцарева, и Вете. Из Студене је и једна пробушена, полирана камена секира која се сада налази у музеју у Нишу. Нарочито је велики значај пута кроз Куновичку клисуру, јер претставља најбољу и најкраћу везу између Поморавља и североисточних делова Балканског полуострва. Тај пут био је увек једна од главних линија у важном снопу путева, који су спајали централну Европу са Истоком. Том саобраћајном артеријом ширила се је у сва времена култура, ишла је трговина, корачале су војске и текле бујице освајачких народа. А све то морало је оставити овде видних трагова.

У општини јелашничкој можемо очекивати такове трагове тим пре, што је својим положајем на прелазу из Нишког Поља у брдовите крајеве са уским клисурама била увек стратегијски важна тачка. И заиста налазимо ту обиље остатака насеља и утврђења из преисторијског, класичног и новијег доба.

Претражио сам атар општине јелашничке, при чему су ми особито ишли на руку општинска управа и г.г. Алекса Вујић, индустријалац и Душан Јанковић, земљорадник, па сам обишао и забележио следећа налазишта:

1. Кулина I. позно римско или византијско утврђење на једној узвишици падине Црног Камена, око 150 м. изнад Јелашничке Клисуре. Виде се остаци зидина из нетесаног камена и креча, многе позно-римске цигле и цреп. У природној стени има исклесаних степеница, патоса и темеља од зграда. Имање је утрина. Г. Алекса Вујић из Јелашнице показао ми је неколико комада парица Констанциуса, Констанса, Валенса и Јустинијана I које су наводно овде нађене.

2. Кулина II. Темељи позно римских или византијских зграда на заравању падине око 80 м. ниже Кулине I. Виде се темељи и остаци зидина неколико зграда. На два места има истесаних из природне стене патоса и степеница. У околини има много цигаља и црепа. Имање је општинска утрина.

3. Гробље. Неких 50 м. испод Кулине II а 30 м. изнад Краљеве Чесме на имању Јована Јовановића из Јелашнице ископано је наводно неколико костура, који су лежали под великим каменим плочама. Крај костура било је и парица. На лицу места видео сам поједине одломке римско-византијских цигаља, који могу да потичу из Кулине II.

4. Велика црквица. Природна пећина у окомитој стени на десној обали потока близу излаза из Јелашничке клисуре. Пећина је тесањем проширена. Пред улазом виде се у стени истесане рупе за таванице у два спрата и чврсти темељи овеће зграде, зидане од нетесаног камена и креча. Сакупљена керамика је римска и византијска. Очито је то било утврђење, које је у вези са Кулином I и II на левој и Грађеницом на десној страни потока, бранило пролаз кроз клисуру.

5. Мала црквица. Око 50 м. јужно од Велике Црквице у стенама поврх десне обале потока налази се пећина из које извире вода. Пред улазом виде се тесане рупе за таванице.

6. Пећина Рипаљка. Усред клисуре, крај корита истоименог поточића, на левој обали Студене Реке а око 80 м. изнад ове, лежи на општинском земљишту пећина размера 5 x 6 м. Приступачна је само са стране брда. Са дна клисуре приступ је готово немогућ. У позадини пећине има природан камен. Улаз је великим камењем вештачки сужен. Крај римских и византијских хрбина нашао сам пред улазом и једну руком рађену која би могла бити преисторијска. Положај крај воде, размери а нарочито вештачки сужен улаз да наслутити, да је пећина могуће већ у преисторијско доба била насељена.

7. Грађеница. Римско-византијско утврђење на врху окомите стене на десној страни клисуре, око 100 м. изнад Велике Црквице. Место је врло неприступачно. Видео сам остатке темеља и зидине из немалтерисаног, нетесаног камена и нешто цигаља.

8. Царево Корито. Правоугаони римско-византијски гроб око 30 м. северонечно од Грађенице. Размери су 215 x 80 x 45 см. Гроб лежи на врху стрме стене и при-

ступачан је само пењањем са јужне стране, где се у стени виде остаци истесаних степеница.

9. Ровин Камен. Рано хришћанска црква у потезу „Лештак“ око 3—400 м. североисточно од Грађенице на за-раванку брда. Виде се темељи и зидине цркве са припратом дужине 18.50 м. Црква је широка 7.65 м. а припрата, чији је јужни зид у истој линији са црквеним, 9.20 м. Апсида је на источној страни а има промер од 4.65 м. Унутрашње мере припрате су 2.50 x 7.80 м. Врата припрате и цркве потпуно су уништена. Зидови су високи још до 1.50 м. а свуда јачине 0.70 м. Зидани су од нетесаног камена са кречом. Ове су рушевине сељаци откопали 1932 год. У развалинама нашао сам неколико одломака малих канелираних полустубића од меког камена, очито од прозора, и један овални кемпфер-капител без украса од кречњака размера 50 x 30 x 25 см.

10. У појати Илије С. Цветковића на обронку брда између Ровин Камена и села Јелашнице видео сам над подрумским вратима узидан одломак овалног стуба од бигра размера 1.50 x 45 x 30 см. и неколико тесаника. Тај материјал вероватно потиче из цркве на Ровин Камену.

11. Споменик. На ниском брежуљку близу раскрснице цеста за Куновицу и Јелашницу, код ратног споменика видно сам на површини земље одломке римских цигаља и судова. Сељаци причају, да су код орања извадили патос од великих цигаља.

12 Брод. Преисторијско налазиште крај пута, који води од јелашничког друма ка селу Просеку, а на имању Аранђела Ђорића из Просека. У јарку друма опазио сам неколико бронсанодобских и латенских хрбина. Од друма до Нишаве терен се полако спушта. Ово место може бити идентично са оним налазиштем, које Каниц спомиње као неолитско под именом „Радосинбрег“, јер се у потезу тог назива (види бр. 15 овог извештаја) није могло ништа пронаћи.

13. Лађиште. Рушевине римске зграде крај чесме на левој обали Нишаве, до моста. Виде се темељи зидова изломљеног камена и креча. У околини много позно-римских цигаља и црепова. Имање је општинска утрина. Вероватно је већ у римско доба ту био прелаз преко реке јер ту Нишава излази из брда а на суседним брежуљцима са обе стране реке има римских утврђења.

14. Римска гробница. 20 м. јужно од села {Просека, око 80 м. над Нишавом, на општинској утрини пронашли су

сељаци 1933 год. приликом копања канала за водовод једну зидану, засведену гробницу са костуром. Крај костура наводно је нађена једна златна мишћуша. Судећи по одломцима цигаља, које сам видео на томе месту, била је то гробница из 4 века.

15. Радошин брег. Плато на десној обали Нишаве, до моста засађен виноградима. Каниц под тим именом спомиње једно неолитско налазиште. Тачно сам претражио плато и подножје његово до Нишаве али нигде нисам могао приметити трагове каквог насеља. Мислим, да је Каниц погрешно забележио име потеза на коме је видео преисторијске хрбине и да је у његовој публикацији реч о налазишту, споменутом под бр. 13.

16. Шанац. Римско-византијско утврђење на брежуљку на десној обали Нишаве. Виде се делимично откопани врло јаки темељи од римских цигаља и креча. Како је земљиште већим делом под културом, немогуће је без откопавања констатовати опсег те зграде.

17. Градац. Римско-византијско утврђење на брду изнад Шанца. Виде се темељи од нетесаног камена и креча и много цигаља и црепова.

Према извештајима, добивеним од мештана, нашли су се још на два места приликом обрађивања земље стари темељи а на многим местима костури.

Преисторијских трагова, сем на месту Брод (бр. 12) и евентуално код пећине Рипаљке (бр. 6) не можемо очекивати на територији општине јелаšничке, јер остали терен није подесан за насеља тога времена.

Прегледане рушевине, описане под бр. 1, 2, 4, 7, 13, 16 и 17, очито су куле и тврђавице у одбранбеном систему, којег је Јустинијан I, ослањајући се на већ постојеће тврђаве, сазидао и усавршио за одбрану земље од учесталих варварских напада. Неке од описаних кула, особито бр. 1, 2 и 16, сигурно су старије, и од Јустинијана само дозидане.

Трагове средовековних насеља досада нисам могао пронаћи. Досада прегледана црквишта показују тип, који се датира из времена пре окупације тих крајева од стране Срба.

Адам Оршић Славешкић.

BEITRAG ZUR ARHEOLOGISCHEN TOPOGRAPHIE DES MORAVA — BANATES

Die Gemeinde Jelašnica, etwa 15 km. östlich von Niš, ist überaus reich an archeologischen Fundstellen. Die alte Heerstrasse aus dem Donaugebiet nach dem Osten tritt hier ins

Гebirge ein. Diese Strasse diente sicherlich schon dem vorgeschichtlichen Verkehr.

Nahe der Nišava in der Flur „Brod“ beobachtete Verfasser bronzezeitliche und La Tene Scherben. Vor der Höhle Ripaljka südlich des Dorfes Jelašnica fand sich eine vorgeschichtliche Scherbe unsicherer Zeitstellung. Der Eingang zu dieser Höhle ist durch grosse Steinplatten künstlich verengt.

An sieben Stellen finden sich Reste römisch-byzantinischer Bergfestungen die offenbar dem Befestigungssystem angehören, das Justinian zur Sicherung der Nordwestgrenze anlegte. Wenigstens drei dieser Festungen haben aber schon früher bestanden.

Beim „Rovin Kamen“ liegen die Ruinen einer frühchristlichen Kirche. Hier sah ich kannellierte Halbsäulchen von einer Fensterverkleidung und ein ovales Kämpferkapitel.

Adam Orssich Slavetich.

Значај хумака за преисторију Потисја

Једна од најкарактеристичнијих теренских појава нашег дела Потисја, као и целе Војводине, су његове хумке. То су купаста узвишења која се дижу у висину од 3 до 7 м. а некад и више и тако упадљиво надвисују равни терен на коме се налазе. Срећамо их поглавито по терасама дилувиалног леса, некад усамљене а некад у групи по две-три или распооређене у правилне облике и одстојања као да чине један систем.

То су све вештачке творевине подигнуте човечјом руком и могло би се с правом рећи да су хумке за нашу Војводину оно што су за Египат пирамиде. Веома је мали број узвишења хумака постао на природан начин. Њих обично срећамо у ритовима као делове еродираног терена. Ми ћемо их тачније означити рано-алувијалним острвима тадашњих река, које у оно време још нису имале засечено корито, већ су свој ток сваки час мењале између дилувијалних тереса по пространим ритовима и мочварама. Такове хумке и својим обликом и структуром указују на то да нису вештачке грађевине али су многе од њих послужиле као станиште преисторијском човеку.

У народу су сачуване разноврсне приче чудновате садржине о пореклу тих хумака; свака од њих скрива у себи благо до ког је тешко доћи јер га чувају „нечастиви“. То су.

„нечиста места“ где се у глуво доба ноћи састају виле, духови и т. д. По нека од њих везана је за успомену на боравак Турака у скоројој прошлости.

Ми на овом месту нећемо ући у расправљање њиховог постанка и намене јер зато не располажемо са довољно аргумената, али хоћемо да констатујемо чињеницу да је скоро на свакој од њих нађено трагова који нам гарантују успешност археолошких истраживања на њима. Оне су ту пред нама, неме и тајанствене, још неиспитане и непроучене; а без темељитог испитивања не можемо са сигорношћу говорити о њиховом постанку.

Без сумње су хумке привлачиле пажњу људи који су трагали за сакривеним благима. Тим трагањем бавили су се у нас људи већ у најстаријим временима а раде то и сада како видимо из извештаја дневне штампе. Такви копачи блага раскопали су многе хумке и нестручним радом сигурно уништили многе документе прошлости, док је само мали део пронађених ствари дошао у наше музеје и до сазнања сручњака. Само веома мали број хумака испитан је на чисто научној основи.

Радови неколицине мађарских археолога пре светског рата заслужују сваку пажњу, али су ипак недовољни да би нам могли пружити јасну слику њиховог постанка и намене у ужем и ширем смислу.

Данас, кад је интерес за науку, специјално за археологију почео нагло да расте и да се развија, надати се је, да ћемо у ближој будућности видети на светлу дана многе скривене документе живота и људи у прошлости, којима је време хтело уништити сваки траг постојања.

Истрајним радом по једном срећеном систему на хумкама Потисја дошло би се до драгоцених података за упознавање прошлости житнице југо-источне Европе. За то је потребно великих материјалних издатака од стране наших надлежних институција и личне иницијативе и пожртвованог рада наших археолога.

Лука Надлачки
Српски Крстур

Краљевина Југославија
 Кр. Банска Упр. Моравске Бановине
 Просветно одељење
IV Бр. 6090

24 фебруара 1936 године

У вези рада на сакупљању материјала за израду археолошке карте и топографије Моравске бановине а на предлог Начелника Просветног одељења

ЈАВНО ПОХВАЉУЈЕМ

за рад на давању извештаја о археолошким налазиштима и за достављање археолошких предмета Просветном одељењу Кр. Банске управе у Нишу:

Драгојевић Милоњу, учит. у Пруговцу, ср. алексиначког;
 Денић Предрага, просветног референта у Сокобањи;
 Миленковић Миљка, учитеља у Шарбановцу ср. бањског;
 Николић Милана, учитеља у Бунару, ср. беличког;
 Милошевић Александра, учитеља у Црњи, ср. беличког;
 Поповић Милана, учитеља у Злоту, ср. бољевачког;
 Ристић Драгослава, учитеља у Савинцу, ср. бољевачког;
 Спиридоновић Миленка, учит. у Сумраковцу, ср. бољевач.;
 Јоксимовић Војислава, учитеља у Бабини Мосту, среза учитрнског;

Подмладак Црвеног Крста у Голупцу;
 Теодосић Драгољуба, учитеља у Голупцу;
 Марјановић Лазара, учитеља у Гравинцима, ср. жупског;
 Општинску управу у Рачи, ср. копаоничког;
 Богдановић Алимпија, учитеља у Кленовцу, ср. крајинског;
 Општинску управу у Кленовцу ср. крајинског;
 Јеремић Драгомира, учитеља у Пропаштици, ср. лабског;
 Општинску управу у Мрмошу, ср. расинског;
 Дугоњић Мију, учитеља у Суботици, ср. ресавског;
 Ђорђевић Владимира, учитеља у Плужини, ср. сврљишки;
 Сенић Душана, учитеља у Супској, ср. раваничког;
 Николић Александра, учитеља у Витошевцу, среза ражањског;

Голубовић Станимира, учитеља у Шетки, ср. ражањског;
 Општинску управу у Јелашници, ср. нишког.

За Бана, Помоћник,
Бранко Паштровић, с. р.

ИЗ КОНЗЕРВАТОРСКОГ ОДЕЉКА

Кр. Банске управе у Нишу

МОГИЛА И ГРОБ СА УРНАМА У ОПШТИНИ МИРИЛОВАЦ.

Протокол саслушања налазача.

Конзерваторски одељак Просветног одељења Кр. Банске управе у Нишу дознао је, да се је нашао својевремено у општини Мириловац, срез Параћин, неки старовремски накит. Поведеном истрагом пронађен је налазач с којим је састављен следећи записник:

„Према наређењу Начелника среза параћинског Број 15724/33 позват је данас Живојин Павловић, земљорадник из Мириловца, који изјави:

У месту званом „Умка преко реке“, атара мириловачког, постоји једна могила а у њој огроман камен. Та могила вештачки је направљена и претставља неки знак а дели атар мириловачки од давидовачког.

Источно од могиле лежи имање моје и моје браће. У том имању на 100 м. од могиле ја сам још 1911 године откопао један старовременски гроб а у њему сам нашао три ћупа у којима је било само пепела и кости. Тај је гроб са главом био покривен плочом. Испод плоче нашао сам такође пепео и кости, а уз главу једно лонче са накитом. На томе месту и сада постоји један велики зид у земљи коме се нез на крај. То лонче са накитом однели су Бугари за време окупације.

У прошлој години нашао сам на том месту разне парнице које и сада чувам. Ту сам нашао и једну стрелу за коју мислим да је врх копља. Послао сам ју 1924 год. Музеју у Београду и до данас нисам добио одговора.

И данас се на томе месту могу наћи старине од вредности. Ту би требало копати а место сачувати од упропашћивања.

Јужно од тога места нашао сам код копања разне ћупове и црепове. Писмен сам.

Живојин Павловић, с. р

За овим добављен Аврам Трифуновић, земљорадник из Мириловца, и каза:

Ја сам пре рата на томе месту нашао једну медаљу са ликом неког цара. Исту сам скоро изгубио. Потражићу је, па ако нађем предати.

Аврам Трифуновић с. р.

URNENGRAB, MOGILA, MÜNZ-UND SCHMUCKFUND.
in der Gemeinde Mirilovac, Bezirk Paraćin, Moravska banovina.
Ämtliche Einvernahme der Finder.